

Syddansk Universitet

"Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM". SKAM-sprog i dansk

Rathje, Marianne

Published in:
Nyt fra Sprognaevnet

Publication date:
2018

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for pulished version (APA):
Rathje, M. (2018). "Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM". SKAM-sprog i dansk. Nyt fra Sprognaevnet, marts 2018, 2-8.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 18. Mar. 2018

”Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM ”. SKAM-sprog i dansk

Den norske tv-serie SKAM har taget Danmark og det meste af resten af verden med storm. Serien er produceret af den norske public service-kanal NRK, Norges svar på DR, og den blev sendt i 4 sæsoner i norsk tv fra september 2016 til juni 2017. I dansk tv blev det første afsnit af SKAM først sendt nogle måneder senere, men mange danskere havde allerede inden streamet serien via internettet og havde derfor fulgt med fra starten.

MARIANNE RATHJE
(f. 1973) er postdoc
ved Syddansk Uni-
versitet

KAM HANDLER om nogle gymnasieelever fra Oslo og deres problemer med kærlighed, venskab, mobning og studieliv som er genkendeligt for de unge der er målgruppen for serien. For os andre giver serien et indblik i nutidens ungdomsliv og en genkaldelse af hvordan det var at være ung.

Især i Danmark har SKAM været populær. Således er SKAM som det første sted i verden sat op som teaterstykke i København i efteråret 2017. I efteråret 2016 var næsten hver tredje der så SKAMs tredje sæson på den norske kanal NRK, dansker (dr.dk, 20.10.2016) - vel at mærke på norsk uden danske undertekster. SKAM vandt da også Nordens Sprogpris 2016 med denne begrundelse fra Foreningen Norden: ”Få er lykkedes med at gøre nabosprog så morsomt, relevant og sejt blandt unge i Norden som årets prisvinder” (Jyllands-Posten.dk, 16.10.2016).

Men hvordan har norske SKAM egentlig påvirket den danske sprogbrug? Har seerne taget ord med sig fra serien ind i deres egen hverdags-sprogbrug? Det er emnet for denne artikel.

DATA

For at undersøge de ovennævnte spørgsmål har jeg foretaget en spørgeskemaundersøgelse i elektronisk form lavet i programmet SurveyMonkey. En spørgeskemaundersøgelse lavet på denne måde kalder man ofte for en survey, og det er det ord jeg bruger i resten af artiklen. Surveyen blev udført i januar 2017 og sendt ud til facebookgrup-

perne "Kosegruppa DK" og "Kosegruppa – ung". Disse facebookgrupper består af SKAM-fans og har hhv. 46.000 medlemmer og 750 medlemmer. Surveyen er altså gennemført med respondenter som er fans eller i hvert fald interesserer sig så meget for SKAM at de melder sig ind i en facebookgruppe dedikeret til serien.

Surveyen fik 621 svar. Det er altovervejende kvinder der har svaret på surveyen, nemlig 95 % af respondenterne. Mht. alder er respondenterne mellem 10 og 70+ år, og de aldersgrupper som de fleste tilhører, er 15-19 år (37 %) og 20-29 år (30 %). Der er altså tale om en forholdsvis ung respondentgruppe. Forskellen på de unge respondenter (10-19 år) og de voksne respondenter (over 20 år) svar kommer jeg tilbage til nedenfor.

HVOR MANGE BRUGER SKAM-UDTRYK, OG HVILKE UDTRYK BRUGES?

Respondenterne blev først bedt om at svare på dette spørgsmål: *Har du taget nogle af de norske udtryk fra SKAM til dig, dvs. er du begyndt at bruge dem i dit eget sprog?* 82 % af respondenterne rapporterer at de bruger udtryk fra SKAM, hvilket må siges at være et forholdsvis højt tal.

Herefter skulle respondenterne svare på hvilke udtryk de brugte: *Hvilke ord og udtryk bruger du fra SKAM?* De tre udtryk som flest respondenter nævner at de bruger, er *serr* (afkorting af "seriøst") (47 % af respondenterne), *kødder du?*, der betyder 'joker du' eller 'laver du fis med mig' (40 %), og *drittsekk*, der kan oversættes med 'røvhul', og som 39 % af respondenterne anfører at de bruger.

Det karakteristiske for de udtryk respondenterne angiver at de bruger mest, er at det i høj grad er enkeltord, i modsætning til fraser og sætninger. Kun udtrykkene *kødder du* og *fy faen* består af mere end ét ord.

Også bandeord og skældsord nævnes hyppigt som udtryk respondenterne bruger fra SKAM. Det er fx bandeordene *drittkul* (der kan oversættes til 'skidecool', og som 29 % nævner at de bruger), *dritt* ('lort', 19 %), *fy faen* ('for helvede', 11 %), *føkk* ('fuck', 11 %) og *jævlig* ('skide', 8 %) og skældsordene *drittsekk* ('røvhul', 39 %) og *føkkboy* ('fuckboy', 12 %). Både bandeord og skældsord er karakteristiske ved at man med dem udtrykker følelser og holdninger, de er knyttet til forskellige tabuer (fx religion og afføring), og de skal ikke forstås bogstaveligt (Rathje 2012). Forskellen på bandeord og skældsord er til gengæld at skældsord bruges om personer, mens bandeord ikke gør. At så mange af respondenterne nævner at de netop bruger denne type ord, viser at anvendte udtryk fra SKAM ofte er uformelle og ekspressive udtryk.

Flere afkortede ord er også blandt de ord respondenterne rapporterer at de bruger, nemlig *serr* ('seriøst', 47 %) og *ass* ('altså', 25 %). Disse ord er måske populære blandt danske seere fordi det er ord som fuldstændig ligner de danske i den lange form, men som vi ikke afkorter i dansk. På den måde bliver det til elliptiske former der kun forstås af indviede, ligesom når danske unge fx på Facebook skriver *intra* i stedet for *interesseret*.

Nogle af de oftest nævnte udtryk i undersøgelsen

»

gelsen er netop lig de danske ækvivalenter ortografisk set, men adskiller sig i udtalen. Det gælder fx *nei* (5 %) og *liksom* (8 %). Det tiltrækkende ved at bruge disse ord for danskere er sandsynligvis netop at de udtales meget anderledes end de tilsvarende danske ord. Modsat er der udtryk fra SKAM som på trods af det sproglige slægtskab mellem norsk og dansk leksikalsk set er meget langt fra dansk. Det gælder fx *kødder du* ('joker du', 40 %) eller *kose* ('hygge', 5 %).

Blandt respondenternes hyppigst nævnte udtryk fra SKAM findes nogle som må antages at være helt nye for danskere eftersom de indgår i flere "ordbøger" over SKAM-udtryk på nettet, jf. fx Politiken.dk (04.10.16), fx *hooke* ('kysse, berøre, have sex', 4 %) og *vors* ('forfest', 3 %). Begge ord er også nye i norsk. I NAOB (Det Norske Akademis Ordbok) er det ældste eksempel på *hooke* netop fra SKAM, 2. sæson, som blev vist i 2016, og det ældste eksempel på *vors* er fra 2005. Respondenterne bruger også udtryk der ikke er med i "ordbøgerne" over SKAM-udtryk, hvilket kan være en indikation på at de anses for at være kendte for danskerne, fx *bra* ('godt', 5 %), *greit* ('o.k.', 5 %) og *gøy* ('sjov', 4 %).

HVORDAN OG HVORFOR BRUGES SKAM-UDTRYKKENE?

Efter at være blevet spurgt om hvilke udtryk respondenterne selv mener at de bruger, svarede de på disse to spørgsmål: *Hvordan bruger du udtryk fra SKAM? Hvorfor bruger du ord og udtryk fra SKAM?* Da svarene på de to spørgsmål i flere tilfælde overlapper, har jeg her valgt at slå dem sammen. Desuden skal det nævnes at kategorierne er opstået ud fra respondenternes åbne svar, at hvert svar kan være rubriceret i flere kategorier, og at eksempler fra respondenternes svar er i kursiv.

Som årsager til at respondenterne bruger ud-

trykkene, og måder de bruges på, er de hyppigste svar at de bruges for sjov (43 % af respondenterne), og at det skaber fællesskab (27 %). Her er fx to af begrundelserne:

"Det tilføjer en humoristisk detalje i hverdagens sprog, og kan opstå som interne jokes hvilket er underholdende".

"Hele min omgangskreds ved hvilke nuancer og tanker der ligger bag, når man bruger ord og udtryk fra skam".

Som det ses af de ovenstående svar fra surveyen, er det vigtigt for respondenterne med fælleskab og det interne, og at man ikke behøver at forklare når man bruger SKAM-udtryk. Det interne fælleskab skaber også det humoristiske. Det samme gør sig gældende i de 14 % af svarene der betoner at SKAM-udtrykkene bruges sammen med andre der ser serien, og at det bruges sammen med venner (11 %), fx:

"Jeg bruger dem KUN når jeg snakker med folk som også ser SKAM, og så er det typisk i en sammenhæng hvor vi bare prøver, at snakke norsk for sjov".

"Når jeg snakker med mine veninder kan jeg godt bruge forskellige udtryk fra skam".

Igen fremstår SKAM-sproget som et internt gruppesprog der bruges for sjov.

Andre respondenter peger på at det er blevet naturligt for dem at bruge udtrykkene fordi de har set serien så meget (15 %), atter andre peger på at SKAM-udtrykkene beriger og supplerer det danske sprog (13 %), ligesom slang og engelske ord (7 %):

"Fordi jeg har set serien så meget, at ordene er smittet af".

"De er et godt supplement og bidrager i nogle tilfælde med udtryk, som jeg synes mangler på dansk fx *vors* og *hooke med*".

"Jeg bruger dem også i min hverdag som en slags slang. Jeg bruger mange engelske udtryk og nu har norsk også sneget sig ind".

Endelig nævner nogle respondenter det cool ved udtrykkene (13 %), at de har saft og kraft og også kan bruges nedsættende (9 %):

"Fordi det lyder mega fedt og er ord med masser af kraft og udtryk".

"Hvis jeg er irriteret på nogen, kalder jeg dem for *drittsekk*, osv."

Vi ser altså at fællesskabet og gruppesproget fylder en del når respondenterne bruger udtrykkene fra SKAM, men også at det efterhånden er blevet naturligt for dem, sandsynligvis fordi de ser serien så meget og skriver på "SKAM'sk" sammen med de andre fans i facebookgrupperne. Men respondenterne angiver også at SKAM-udtrykkene supplerer det danske sprog, fx med nye ord vi ikke har på dansk, så der altså er en bonus at hente ved at udvide sit ordforråd med udtryk fra SKAM. Desuden er der en form for coolness forbundet med at bruge de norske ord - angiveligt fordi respondenterne forbinder det seje ungdomsunivers fra serien med de norske SKAM-udtryk.

HVORFOR UNDGAAR NOGLE AT BRUGE SKAM-UDTRYK?

De 18 % SKAM-fans der ikke bruger udtryk fra

serien, har også fået mulighed for at begrunde deres fravalg ved at svare på spørgsmålet: *Hvorfor bruger du IKKE udtryk fra SKAM?* Her er den hyppigste årsag respondenterne angiver til ikke at bruge SKAM-udtryk (hvert svar kan være rubriceret i flere kategorier), at det ikke er dansk, og det ikke er nødvendigt at tilføje norsk til sit sprog (26 %), fx:

"Da mit danske ordforråd som oftest slår ganske fint til :)"

Men også frykten for at være afvigende ved at bruge SKAM-udtryk, fordømmelsen af andre der gør det, dvs. det er pinligt eller mærkeligt (19 %), og ingen i omgangskredsen gør det (11 %), er årsager til at fravælge seriens udtryk. Fx:

"Fordi jeg ikke tør; synes det ville være pinligt".

"Synes det er virkelig kikset når folk gør det".

"Jeg tænker dem tit i hovedet, men fordi jeg ikke har folk i min omgangskreds som ser SKAM bruger jeg dem ikke i samtaler, da det ikke giver mening for andre".

Her nævnes igen SKAM som et internt gruppesprog, og at man er nødt til at kommunikere med indviede for at kunne tale eller skrive SKAM'sk.

SKAM som gruppesprog bliver også understreget af den sidste kategori af svar, nemlig at alder er en hæmsko for at bruge SKAM-udtryk (9 %):

"Er bange for at lyde som en der prøver at være 20 år yngre".

"Fordi det vil virke intimiderende for mine teenagebørn hvis jeg bruger deres sprog".

»

Som det ses af alle svarene, vælges SKAM-udtryk generelt fra fordi det på den ene side ikke virker naturligt eller er en del af respondenternes ordforråd. På den anden side at det på forskellige måder er skamfuldt at bruge udtryk fra en serie på et andet sprog: Dels fordi det opleves som et gruppesprog som man også kan være for gammel til, dels fordi det virker pinligt at slå over i et andet sprog, dvs. norsk, også selvom der kun er tale om enkeltord.

SAMMENLIGNING AF UNGE OG VOKSNE

For at se om der er forskel på unge og voksne SKAM-fans når det gælder sprogbrug fra SKAM, har jeg delt respondenterne op i unge, dvs. 10-19 år, og respondenter over 19 år (voksne). Der er lidt flere af de unge der procentuelt set bruger SKAM-udtryk (86 %), end det er tilfældet med de voksne (79 %), men det er stort set de samme udtryk unge og voksne rapporterer at de bruger. Dog er skældsordet *drittsekk* og bandeudtrykket *fy faen* noget mere populære hos de unge.

Selvom de unge og voksne stort set anvender de samme udtryk fra SKAM, er der forskel på hvordan aldersgrupperne bruger dem: De unge angiver at de primært bruger udtrykkene nedsættende, mens dette ikke er en af de primære rapporterede funktioner hos den voksne gruppe. De unge bruger også i højere grad end de voksne udtrykkene sammen med venner og for sjov. Til gengæld angiver de voksne at de hovedsageligt bruger SKAM-ordene sammen med andre fans. Der er altså blandt de voksne respondenter en vis blufærdighed forbundet med at bruge udtrykkene, eftersom de voksne i højere grad end de unge angiver at udtrykkene bruges i en sluttet kreds.

Når det gælder de to generationers angivne

årsager til at bruge udtrykkene, er de hyppigst nævnte grunde ens i de to grupper: fordi det er sjovt, og fordi det skaber et fællesskab med andre der også ser SKAM. De unge anfører dog noget hyppigere end de voksne at det er blevet naturligt fordi de har set SKAM så meget.

De to aldersgrupper er enige om at grundene til at de fravælger udtrykkene, er at de ikke er danske, og at det dermed er unaturligt, at det er pinligt/kikset/mærkeligt at bruge dem, og at ingen i omgangskredsen gør det. Den næsthypigste grund til at de voksne ikke bruger udtrykkene, er deres alder – en kategori vi ikke ser hos de unge: De voksne synes SKAM-udtrykkene er de unges sprog, og at det er pinligt hvis de som ikke-unge bruger det. Dette er til trods for at voksegruppen også indbefatter mange 20-29-årige, så måske denne aldersgruppe mener at det er et decideret teenagesprog.

BLIVER SKAM-SPROGET EN DEL AF FREMTIDENS DANSK?

Eftersom der er så forholdsvis mange af surveyens respondenter der angiver at de bruger udtryk fra SKAM, kan vi så forvente at de norske SKAM-udtryk fremover bliver en fast bestanddel af det danske sprog, fx ligesom engelske udtryk er blevet det? Det er der flere forhold der taler imod.

Jeg har lavet en supplerende survey med respondenter der nok har set SKAM, men som ikke er så meget SKAM-fans at de har meldt sig ind i en SKAM-facebookgruppe, ligesom de respondenter jeg hidtil har omtalt. Denne supplerende survey, der bestod af de samme spørgsmål som den første, blev foretaget nogle måneder efter den første survey (maj 2017) i fire "bygrupper" på Facebook, nemlig i Sorø, Slagelse, Nyborg og Roskilde. Disse bygrupper har mellem 4000 og 14.000 medlemmer, og bygrupperne blev valgt ud fra tilfældige søgninger af hvilke byer der hav-

de bygrupper. I alt blev surveyen besvaret af 150 respondenter fra bygrupperne, som har set SKAM (eftersom dette var et kriterium for deltagelse i surveyen), men ikke er dedikerede fans som den anden respondentgruppe.

Det er i bygruppeundersøgelsen ligesom med gruppen af SKAM-fans altovervejende kvinder der har svaret på surveyen, nemlig 93 %. Mht. alder er bygrupperespondenterne ældre end SKAM-fansene eftersom de aldersgrupper som de fleste tilhører, er 20-29 år (51 %) og 30-39 år (17 %). Teenagerne udgør blandt bygrupperespondenterne kun 15 %.

Med denne supplerende survey kan jeg altså undersøge om de resultater jeg har redegjort for ovenfor, skyldes *fandom*, dvs. at respondenterne er dedikerede fans af SKAM, eller om de gælder generelt for seere af SKAM.

Som nævnt var det 82 % af SKAM-fansene der rapporterede at de bruger udtryk fra SKAM, mens det kun er 20 % af respondenterne fra bygrupperne der har taget udtryk fra SKAM ind i deres egen sprogbrug. At det primært er SKAM-fans der har taget udtrykkene til sig, vidner om at SKAM-udtrykkene bruges i en mindre kreds af danskere, nemlig de dedikerede fans, og at SKAM-udtryk, seriens popularitet til trods, altså ikke i fremtiden bliver en (stor) del af de danske sprogbruges hverdag.

Respondenterne i de to surveys angiver de samme grunde til at bruge udtrykkene i SKAM, men blandt ikke-fans i bygrupperne er respondenterne ikke overraskende mere negative når det gælder svarene på hvorfor de ikke har taget udtrykkene til sig. Den næsthøypigste årsag der angives til ikke at bruge udtryk fra SKAM, er "Ser ingen grund til det" (17 %). Her skriver flere af respondenterne fx "Hvorfor skulle jeg det?" eller at norsk er et grimt sprog. En årsag til ikke at bruge udtrykkene som vi finder blandt ikke-fans, men

ikke blandt de dedikerede fans, er at udtrykkene er blevet umoderne, fx:

"Jeg gjorde det lige da hypen var på sit højeste i sjov med veninden. Men det døde ud".

"Brugte dem i starten. Ikke længere, kan ikke udtale det og det er ikke sjovt længere".

At det netop er bygrupperespondenterne der nævner at SKAM-udtrykkene ikke er hippe længere, kan skyldes at denne survey blev foretaget 4 måneder senere end den første, og at SKAM-populariteten dermed havde toppet. Uanset årsagen til forskellen på grupperne indikerer de ovenstående svar at SKAM og brugen af udtryk derfra har haft sin tid, er et modfænomen der ikke varer ved og altså ikke sætter nævneværdige aftryk i vores danske ordforråd.

Det at SKAM-sprog betragtes som et flygtigt fænomen, og at det fortrinsvis bruges af SKAM-fans, peger sammen med at det er et gruppesprog, og at det bruges for sjov, på at SKAM-udtryk netop er på gennemrejse i dansk, og at det ikke kommer til at sætte varige spor. I modsætning til engelsk i dansk, som fx også kan bruges for sjov og som et gruppesprog, anvendes de norske udtryk ifølge denne undersøgelses danske respondenter i interaktion der har forbindelse til tv-serien, dvs. for sjov sammen med venner der også har set SKAM, og er altså ikke udbredt til mange domæner som engelsk i dansk er det, ligesom det – indtil videre – kun drejer sig om en enkelt norsk serie i modsætning til den massive påvirkning fra fx engelske film og kultur gennem en lang årrække.

På den anden side er der grunde til at antage at SKAM-udtrykkene ikke forsvinder helt. For det første er der rigtig mange danskere der har set rigtig meget SKAM – selvom de jo ikke gør det så

»

meget mere, eftersom serien er endegyldigt slut – og en del respondenter har angivet at nogle af de norske udtryk udfylder et hul i det danske sprog, fx ord som *vors* og *hooke*.

Men der hvor vi nok kommer til at se SKAMs mere varige aftryk på dansk sprog, bliver i den receptive forståelse af norsk. På baggrund af 16-18-årige svenskere og danskeres svar på en survey fandt Baquin & Christensen (2013) ud af at 13 % af de danske unge og 42 % af de svenske unge rapporterede at de slog over i engelsk ved mødet med de skandinaviske naboer, og noget lignende kunne være tilfældet med danske og norske unge. Derudover er engelsk kendt som det sprog man bruger blandt unge i hele Norden når man ikke er så fortrolig med det pågældende andet skandinaviske sprog (Theilgaard Brink 2016) selvom mange ideologisk set synes det er ærgerligt at gøre brug af engelsk i stedet for skandinavisk. Bemærk at Lund (2017) sætter spørgsmålstegn ved om det overhovedet er bevist at skandinaviske unge faktisk slår over i engelsk når de taler sammen. Med SKAM er mange danskere, og især de unge som jo tegner fremtiden, blevet vant til norske ord og norsk udtale, og danske unge vil måske ikke længere slå over i engelsk når de taler sammen med norske unge, som før de så SKAM. Dette kan måske ændre på tidligere forskningsresultater der viser at danskere er forholdsvis dårlige til at forstå norsk og bedre kan forstå engelsk (Delsing og Åkesson 2005) – en udvikling man kan spore over tid i og med at de danske unges forældre er bedre til at forstå norsk end deres børn (Delsing og Åkesson 2005), og at danske unge også var bedre til at forstå norsk i 1970'erne end de er i nutiden (Maurud 1976). Én ny undersøgelse har allerede vist at unge der havde set SKAM, var i besiddelse af en bedre forståelse af norsk end unge der ikke havde (Lassen 2017).

Måske har SKAM også ændret danskernes syn på norsk, der muligvis tidligere har været et kikset sprog med et "fjeldaberenomme": noget som 'blev talt af folk på ski iført tophuer' (Videnskab.dk, 11.01.2017). Med andre ord kunne et muligt sprogaftryk fra SKAM meget vel være på danskernes sprogholdninger. Fremtidige undersøgelser må vise om danske unge generelt er blevet bedre til at forstå norsk efter SKAMs indtog i Danmark, om de i højere grad vil tale dansk/norsk til nordmænd end de vil tale engelsk, og om danskernes holdninger til norsk sprog er blevet mere positive. ■

Referencer:

- Baquin, Mari & Robert Zola Christensen (2013): "Dansk og svensk – Fra nabosprog til fremmedsprog?", *Sprog i Norden*, 53-68. Oslo: Nettverket for språknevene i Norden.
- Delsing, Lars-Olof & Katarina Åkesson (2005): *Håller språket ihop Norden: en forskningsrapport om ungdomars förståelse av danska, svenska och norska*, København: TemaNord
- Dr.dk (20.10.2016). Knap 3 ud af 10 skam-seere er fra Danmark. (Besøgt 18.10.2017).
- Jp.dk (16.10.2016). Populær norsk ungdomsserie har vundet Nordens Sprogpris. (Besøgt 18.10.2017).
- Lassen, Karoline (2017): *Interskandinavisk – en undersøgelse af den norske ungdomsserie SKAMs indflydelse på danske sprogbrugeres norske sprogforståelse*, speciale indleveret ved Institut for Kommunikation og Kultur, Nordisk Sprog og Litteratur, Aarhus Universitet.
- Lund, Sonja Barfod (2017): *Sproglige praksisser i danske flersprogede virksomheders uformelle kontekster med fokus på tysk, svensk og norsk som regionale sprog*, ph.d.-afhandling indleveret ved Institut for Kommunikation og Humanistisk Viden, Roskilde Universitet.
- Maurud, Øivind (1976): *Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøgelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige*. (Nordisk utredningsserie 13.) Stockholm: Nordiskarådet.
- Theilgaard Brink, Eva (2016): *Man skal bare kaste sig ud i det... - en interviewundersøgelse af unge i Nordens nabosprogsforståelse i praksis*. Nordisk Sprogkoordination og Foreningernes Nordens Forbund (FNF).

SKAM har fået unge danskere til at blive bedre til at forstå norsk

Unge danskere der har set SKAM, er bedre til norsk end unge der ikke har set serien, og i øvrigt synes SKAM-seere også væsentligt bedre om det norske sprog. Forskellen mellem grupperne er ikke tilfældig, og meget tyder på at det netop er SKAM der har forårsaget denne variation.

KAROLINE LASSEN
(f. 1993) er cand.mag.
i dansk og engelsk
fra Aarhus Universi-
tet, gymnasielærer
ved Silkeborg Gym-
naisum

NÅR SKANDINAVER mødes, sker det ofte at vi vælger at kommunikere med hinanden på vores modersmål. Denne nabosprogs-kommunikation er for mange en selvfølge og anses som en vigtig del af opretholdelsen af en fællesskandinavisk identitet og et skandinavisk kultur- og sprogfælleskab. Dog har nyere undersøgelser af nabosprogsforståelsen i Norden pegt på at nabosprogsforståelsen både i Danmark og Sverige er faldet siden 1970'erne, og i dag foretrækker mange unge skandinaver derfor at kommunikere med hinanden på engelsk fremfor på nabosprogene (Delsing & Åkeson 2005). Dette valg af kommunikationssprog er i øvrigt også helt forståeligt: Nyere undersøgelser viser nemlig bl.a. at unge svenskere er bedre til engelsk end dansk, og at unge nordmænd forstår talt engelsk bedre end talt dansk (Gooskens 2006).

Årsagerne til den sproglige udvikling er mange: globaliseringen og det flyttede fokus fra det nære Norden til resten af verden, opførelsen af fjernsynsmonopolet, den angloamerikanske kulturs dominans af ungdomskulturen og internettets fremkomst er alle fænomener der udfordrer vilkårene for det nordiske fællesskab, og derfor også for nabosprogsforståelsen. Men hvad skal der så egentlig til for at ændre denne udvikling? Hvordan kan unge danskeres forståelse af nabosprogene forbedres, og lige så vigtigt: Hvordan kan deres interesse for nabolandene og deres sprog øges?

Et muligt bud på dette dukkede op i efteråret 2016 da den norske ungdomsserie SKAM pludselig tog Danmark – og danskerne – med storm. Serien, der omhandler en gruppe unge mennesker

»

og deres gymnasietid i Oslo, blev rost fra mange sider og italesat som et nordisk gennembrud der potentielt kunne være med til at bryde den førnævnte sprogbarriere. Spørgsmålet var dog om serien egentlig havde den store effekt som det blev fremsat af de mange entusiaster. For at undersøge dette problemfelt nærmere udformede jeg i foråret 2017 en kombineret sprogforståelsestest og spørgeskemaundersøgelse hvor der deltog 159 gymnasieelever fra Silkeborg Gymnasium.

SPROGFORSTÅELSESTESTEN

Undersøgelsen blev udført i syv gymnasieklasser fordelt over alle tre klassetrin. Sprogforståelsestesten målte gymnasieelevernes lytte- og læseforståelse af norsk, og den anvendte både videoindhold, lydmateriale uden visuel støtte samt tekstmateriale fra en nyhedsartikel og en ungdomsroman.

Lyttetest 1

Klip fra X Factor Norge (2009)

Hvor foregår denne episode af X Factor?

Hvorfor er det en udfordring for Elin at deltage i X Factor?

Lyttetest 2

Nyhedsoplæsning fra NRK d. 21/02/2017

Hvor gammel bliver Kong Harald?

Hvem var de første personer der underskrev Kong Haralds "gratulasjonsprotokoll"?

Læsetest 1

Artikel fra Dagbladet "Solberg åpner for felling av ulv: - En regjering må følge norsk lov" (2017)

Oversæt "legger til" til dansk

Oversæt "kanskje" til dansk

Læsetest 2

Uddrag fra Tone Kjærnlis "Den mørke siden av månen" (2008)

Hvem ødelagde hovedpersonens stol?

Hvordan vil fortælleren gerne have at stolen bliver ved med at være?

Tabel 1: Eksempler på spørgsmål i den norske sprogforståelsestest.

I sprogforståelsestesten kunne eleverne maksimalt score 30 point; 20 point i lyttetesten og 10 point i læsetesten. For at undersøge hvorvidt eleverne der havde set SKAM, besad en bedre norsk sprogforståelse blev resultaterne fra gruppen af SKAM-fans sammenlignet med resultaterne fra gruppen af elever der ikke havde set serien.

Gruppenavn	Antal	Point
Elever der har set SKAM	115	14,0
Elever der ikke har set SKAM	44	10,0

Tabel 2: Fordelingen blandt de 159 elever der havde set SKAM.

Som det fremgår af det ovenstående skema, havde langt størstedelen af undersøgelsens deltagere set SKAM. Naturligvis ville det have været at foretrække at antallet af testpersoner i hver gruppe var mere lige, men fordelingen er et resultat af SKAMs popularitet og kan derfor ses som en bekræftelse af seriens succes i netop denne aldersgruppe. Sprogforståelsestestens resultater viste at de af eleverne der havde set SKAM, gennemsnitligt præsterede 4 point bedre i sprogtesten end gruppen af elever der ikke havde set serien. Dette gjorde sig gældende ikke kun i lyttetestene, men også i læsetestene. Især tydeliggjordes det at gruppen af elever der havde set SKAM, præsterede bedre hvad angik *talt* norsk. Gruppen formåede derfor bl.a. at forstå mere af

det indhold der blev formidlet i det uddrag fra *X Factor* som de blev præsenteret for. Især fremgik det at de, i modsætning til gruppen af elever der ikke havde kendskab til SKAM, var mindre afhængige af ekstralingvistiske hjælpemidler som eksempelvis *X Factors* genkendelige format og opbygning og anvendelse af baggrundsmusik.

Ligeledes præsterede gruppen af elever der havde set SKAM, også bedre i den anden lyttetest, nyhedsoplæsningen, hvor gruppen eksempelvis formåede at få flere rigtige del svar med i de af spørgsmålene der krævede mere end blot ét svar. Således angav 20 % af gruppen af SKAM-seere to del svar på spørgsmålet "Kong Harald er interesseret i og optaget af en række ting, hvilke?" mens kun 5 % i gruppen af elever der ikke havde set SKAM, fik to del svar med i deres besvarelser. Hvad angår læsetestene, præsterede gruppen af elever der havde set SKAM, også bedre i disse. Eksempelvis var 47 % af SKAM-fansene i stand til at oversætte det norske ord *kanskje* til det danske *måske*, mens 20 % af gruppen af elever der ikke havde set SKAM, angav dette rigtige svar.

Som det førnævnte eksempel også viser, var der, til trods for at gruppen af SKAM-seere overordnet præsterede bedst i sprogforståelsestesten, visse sproglige udfordringer på tværs af grupperne. Særligt var der problemer med det norske titalssystem der varierer ganske meget fra det danske tyvetalssystem; i lyttetesten hørte derfor 30 % af alle eleverne eksempelvis det nor-

ske talord åtti som det danske *otte*, til trods for at nyhedsoplæsningen omhandlede den aldrende norske konges fødselsdag. Som man også kunne forvente, havde de unge, uanset om de havde set SKAM, desuden i læsetesten problemer med norske ord der ligner danske ord, men som ikke betyder det samme, altså de "falske venner". Det gjaldt fx det norske *ulike* der af under 5 % i begge grupper blev oversat til den i konteksten korrekte glose, *forskellige*; i stedet blev det oftest oversat med betydningen *ulige*.

I den forstand pegede resultaterne altså også på at danske unge, uagtet om de har set SKAM eller ej, kunne have gavn af at blive nærmere indført i de vigtigste strukturelle forskelle og ligheder mellem dansk og norsk da det givetvis ville hjælpe dem væsentligt i mødet med det norske sprog i både skrift og tale.

SKAM HAR ÆNDRET HOLDNINGEN TIL DET NORSKE SPROG

Det er dog ikke kun de unges sprogforståelse som SKAM har været med til at ændre. Undersøgelsen indikerede også at serien potentielt har været med til at påvirke de unges sprogholdninger, og altså dermed deres opfattelse af og holdninger til det norske sprog. I hvert fald angav 72 % af eleverne i gruppen der havde set SKAM, at de vurderede det norske sprog som enten *meget smukt* eller *smukt*, mens kun 27 % i gruppen af eleverne der ikke havde set serien, angav dette valg:

Elever der har set SKAM		Elever der ikke har set SKAM	
Meget grimt	3 %	Meget grimt	11 %
Grimt	2 %	Grimt	14 %
Nogenlunde	24 %	Nogenlunde	48 %
Smukt	49 %	Smukt	25 %
Meget smukt	23 %	Meget smukt	2 %

Tabel 3: Sprogholdningernes fordeling blandt SKAM-seere og ikke-SKAM-seere.

»

Dette er først og fremmest interessant fordi sprogholdningerne afspejler sprogbrugernes interesse for et givent sprog, og derfor ofte også deres motivation for at lære det. Af den årsag viste undersøgelsen også at de af eleverne der havde en meget positiv holdning til det norske sprog, præsterede bedre i sprogforståelsestesten. Faktisk scorede de af eleverne der havde svaret at norsk er *meget smukt*, 16,7 point i sprogforståelsestesten, mens gruppen der havde svaret *meget grimt*, kun scorede 5,5 point i testen.

Netop denne erfaring er interessant, for det er ganske vigtigt og opsigtsvækkende hvis SKAM har været med til at påvirke de unges holdninger til det norske sprog i en positiv retning. Det kan nemlig eksempelvis have motiveret disse unge mennesker til at udvise en større interesse for det norske sprog og kan derfor også have været med til at skabe grobunden for at de på sigt kan forbedre deres norske sprogforståelse yderligere. Derudover bør det også ses som positivt at norsk i nogle unges øjne nu måske i højere grad anskues som værende interessant og spændende, hvilket ikke mindst er forårsaget af sproglige slangudtryk som *drittkul* ('skidecool') og *kødder du* ('joker du'), der benyttes hyppigt i serien og blev en del af mange SKAM-fans' sproglige repertoire. De norske udtryk er givetvis endnu ikke på samme popularitetsniveau som engelsk slang, og norsk opfattes givetvis stadig endnu primært som morsomt og uskyldigt snarere end sejt og farligt, men for første gang i en lang periode har et af nabosprogene gjort indtryk på den yngre generation og markerer sig måske som en lille udfordrer til det engelske sprog der i efterhånden lang tid har domineret som det foretrukne fremmedsprog blandt unge danskere.

VALGET AF UNDERTEKSTER HAR BETYDNING FOR DEN SPROGLIGE UDVIKLING

Et overraskende udbytte af undersøgelsen viste sig desuden at være et interessant perspektiv på underteksternes betydning for indlæringen af nabosprog. Da SKAMs distributionsform indebar at serien blev sendt i små daglige bidder på NRK's blog, betød det at mange danske SKAM-fans måtte se serien enten uden undertekster eller med norske undertekster. Dette er interessant da anvendelsen af intrasproglig tekstning, dvs. originalsprogstekstning og dermed undertekster på samme sprog som lyden, flere gange er blevet fremhævet som gavnligt for indlæringen af et fremmedsprog da det muliggør associationsprocesser mellem lyd og skrift (Danan 2014).

Gruppenavn	Antal	Point
Danske undertekster	30	10,6
Norske undertekster	68	15,0

Tabel 4: Fordelingen af elevernes sprogforståelse med henholdsvis danske og norske undertekster.

I tråd med førnævnte observation mht. undertekstvalg præsterede gruppen af elever der havde angivet at de havde set SKAM med norske undertekster, også væsentligt bedre i sprogtesten: de scorede nemlig 15 ud af 30 point. Dette står i kontrast til gruppen af elever der så serien med dansk tekstning på DR3 eller DRTV: denne gruppe opnåede nemlig 10 ud af 30 point i sprogforståelsestesten og klarede sig derfor på niveau med gruppen der ikke havde set SKAM. Ligeledes angav 96 % af de elever der havde set SKAM med norske undertekster, at de var blevet bedre til norsk efter at have set serien, mens 70 % af dem der så SKAM med danske undertekster, gav samme vurdering.

Det tyder altså på at anvendelsen af in-

trasproglig tekstning kan være produktiv for udviklingen af en bedre nabosprogforståelse. Således peges der dermed også på at det ikke nødvendigvis er SKAM der har forbedret de unges sprogforståelse, men snarere mødet med SKAM med norske undertekster. Af denne årsag indikerer undersøgelsens resultater derfor også at eksponeringen for dansk tekstning på norsk TV-indhold potentielt kan opfordre til automatadfærd hvorved publikum mister muligheden for at oparbejde det norske ordforråd og den ordgenkendelse som muliggøres med intrasproglig tekstning hvor der skabes sammenhænge mellem talt og skrevet norsk.

Denne iagttagelse er interessant, for hvad hvis nabosprogsforståelsen i Skandinavien simpelthen kan forbedres ved blot at lade de tre skandinaviske public service-kanaler give borgerne muligheden for at kunne vælge intrasproglige tekster til på skandinaviske programmer? Eller endnu bedre, hvis de geoblokeringer der begrænser skandinaviske brugeres adgang til indhold på baggrund af deres geografiske placering, blev fjernet og åbnede muligheden for at skandinaver frit havde adgang til fælleskandinavisk medieindhold, bl.a. gennem streamningstjenester hvor muligheden for at tilvælge intrasproglig tekstning allerede findes? Ophævelsen af geoblokeringerne i Skandinavien, og i resten af Norden, er i øvrigt et mål som Nordisk Råd, i kølvandet på SKAMs succes, er interesseret i at opnå, og derfor er det ikke urealistisk at vi snart ser en ændring på netop dette område.

HVAD NU?

Undersøgelsen udført på Silkeborg Gymnasium er med til at belyse en række interessante perspektiver hvad angår nabosprogsforståelse. Først og fremmest fremhæver undersøgelsen at det ikke blot er nabosprogsundervisning og aktiv

kontakt med norske sprogbrugere som kan have en gavnlig effekt for den norske sprogforståelse. Undersøgelsen understreger ydermere at kontakt med film og tv fra nabolandene kan have en mærkbar betydning for både udviklingen af mere positive sprogholdninger til nabosprogene, men også for selve nabosprogforståelsen.

I denne sammenhæng er det derfor vigtigt at overveje hvad SKAM gjorde rigtigt. Først og fremmest mødte serien de unge i øjenhøjde og skabte massivt publikumsengagement gennem anvendelsen af en narrativ opbygget over korte daglige episoder der udspillede sig på en række forskellige medieplatforme og gav publikum adgang til ny information hver dag. Dertil kommer det faktum at serien baserede sig på en stor mængde empiri bestående af interviews lavet med unge nordmænd, hvorfor seriens indhold var en direkte afspejling af temaer og problematikker som er særligt interessante for et ungt publikum. På den måde behandlede serien selvsikkert både tabubelagte emner som homofobi, seksuelle overgreb og racisme, men også almenlydige temaer som ensomhed, kærestesorger og identitetskonflikt. Sproget som anvendtes i serien, afspejler – ligesom indholdet – tilmed autentisk, norsk ungdomssprog og baserer sig ligeledes på mange timers research og observation af unge nordmænds sproglige ageren på blandt andet Messenger og Instagram. At sproget er tidssvarende og autentisk, er dog nok ikke noget som danske unge har kunnet be- eller afkræfte. Snarere er det givetvis mødet med norsk ungdomssprog og indsigten i at norsk ungdomssprog kan noget andet end dansk ungdomssprog, der har skabt en fascination og interesse for det norske sprog hos mange unge danskere. Men hvad er det som det norske ungdomssprog kan? Først og fremmest viser det en anden tilgang til engelske låneord, og således er mange danske unge for

»

eksempel nu blevet bevidste om, at låneord som *fuck* og *cool* på norsk er tilpasset det norske sprog og staves *føkk* og *kul*, hvilket giver ordene et helt nyt liv og udtryk for danske øjne. Ydermere indeholder norsk ungdomssprog som nævnt slangudtryk som er helt nye i danske ører. Dette gælder eksempelvis udtryk som *drittkul* ('skide-cool') og *drittsekk* ('røvhul') der har gjort danske unge bevidste om at norsk ungdomssprog godt nok ligner dansk, men at det også har helt unikke, sjove og interessante særtræk som vi ikke finder i dansk ungdomssprog.

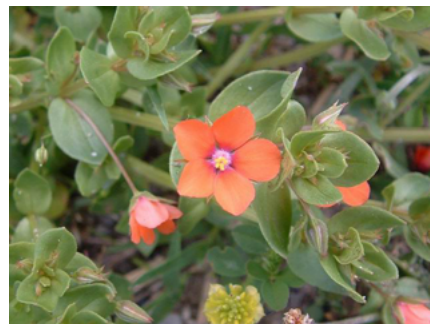
I gennemgangen af SKAMs mange kvaliteter bliver det tydeligt at der i seriens tilblivelse og distributionen har været en seriøs og engageret tilgang til ungdommen, og det er netop denne tilgang som har været med til at bane vejen for seriens popularitet og derfor også dens sproglige indflydelse.

For at en tv-serie kan få gennemslagskraft hvad nabosprogsforståelsen angår, kræver det altså at serien har et højt kvalitetsniveau og formår at vække en reel interesse hos sit tilsigtede publikum. Dertil kommer også det centrale faktum at en skandinavisk serie – hvis den skal have en gennemslagskraft hvad angår nabosprogsforståelsen – bør vises med intrasproglig tekstning fremfor undertekster på publikums modersmål.

Chancen for at SKAM er med til at markere et centralt skift i nabosprogsforståelsen, er måske ikke stor, men om ikke andet har serien været med til at gøre mange danske unge yderligere bevidste om Norge og det norske sprog, og for nogen har serien måske endda været med til at understrege at de trods alt har mere tilfælles med unge i Oslo end unge i Los Angeles – når det kommer til stykket. ■

Litteratur:

- Danan, Martine (2014) "Subtitling as a Language Learning Tool: Past Findings, Current Applications, and Future Paths" I: Gambier, Yves m.fl. *Subtitles and Language Learning: Principles, strategies and practical experiences*.
 Delsing, Lars-Olof & Åkesson, Katarina (2005) *Håller språket ihop Norden: en forskningsrapport om ungdoms förståelse av danska, svenska och norska*, København: TemaNord 2005:573
 Gooskens, Charlotte (2006) "Hvad forstår unge svenskere og nordmænd bedst – engelsk eller dansk" *Tidskrift for Sprogforskning* 4.1-2
 Price, Karen (1982) "Closed-captioned TV: An untapped resource" *Matesol Newsletter* 12

VIDSTE DU ...

... at *grine-til-middag* er et gammelt navn for den plante som mange i dag nok bedre kender som *rød arve*? Det gamle navn skyldes at plantens blomster kun er åbne midt på dagen, og ifølge Ordbog over det danske Sprog kunne man også tidligere (på Falster) bruge navnet om andre planter der åbner sig i solskin, fx krokus. I øvrigt kunne man i de gamle sjællandske dialekter også kalde en "løjerlig, meget grinende person" for *grine-til-middag*.

Årets tema er sport og sprog – Sprogdagen 2018

Mange elsker det, nogle hader det. Sport. Og der er ingen tvivl om at sporten har præget vores hverdag i mange år. Masser af sportsudtryk har fundet vej ind i vores sprog: Vi skal holde bolden på egen banehalvdel mens vi samtidig står på mål for vores handlinger – på den lange bane. Ellers går vi let sukkerkold og havner på bænken.

**IDA ELISABETH
MØRCH**
(f. 1968) er senior-
konsulent i Dansk
Sprognævn

EN HVORDAN bliver sproget egentlig brugt når man er en del af sportens verden? Hvad skal journalisten gøre sig af overvejelser inden han eller hun sætter sig med mikrofonen og transmitterer til hele Danmarks befolkning? Hvordan er det som sportsudøver at blive bedømt ikke kun på sportslige præstationer, men også verbale? Og skal sportsudøverne også trænes i at bruge sproget godt og velovervejet?

På Sprogdagen 2018 den 5. april sætter vi sport og sprog i centrum.

OPLÆG OM SPORTSUDØVERNES ME- DIETRÆNING

På dagen vil tidligere OL-svømmer Berit Puggaard fortælle om hvor meget man som sportsudøver tænker over hvad man siger, og hvordan man siger det. Hvordan har den stigende professionalisme i sportens verden påvirket sproget? Og hvad betyder brugen af sociale medier for sportsudøvernes kommunikation?

Atleters troværdighed vil ofte øges når de benytter et sprog som ikke er perfekt, og det modsatte vil ofte være tilfældet hvis de kommunikerer i et fejlfrit sprog via deres pr-agenter. Men hvor personlige atleter kan være, og hvor langt de kan gå i deres sprog, afhænger altid af kontekst og tid. Dette vil Lars Hestbech, kommunikationskonsulent i DIF, Danmarks Idrætsforbund, gøre os klogere på.

Andreas Kraul, fodboldkommentator på DR Sporten, har i mange år skullet være lytternes øjne og fortælle i radioen om fodboldkampe fra hele verden. Han vil give et indblik i sportens

»

sprog i æteren, og om hvordan man får den intense oplevelse af et fodboldmæssigt drama på et intenst sydende stadion i Rio de Janeiro bragt ud i en bilradio på Motorvej E45 mellem Sønder Borup og Hadsten.

Henrik Lorentzen, seniorredaktør ved Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, vil tale om de mange sportsmetaforer der gennem tiden er kommet ind i dagligsproget. Oplægget vil belyse hvad der kendetegner ældre metaforer overfor nye, og om der er forskel på hvilke sportsgrene de kommer fra.

UDELING AF SPROGPRISEN.DK

Sprogpriserne uddeles efter de faglige oplæg.

Sprogprisen sætter fokus på det skriftlige sprog i både det private erhvervsliv og den of-

fentlige sektor ved at anerkende og belønne det gode danske sprog.

Vi vil gerne rose de virksomheder, organisationer, myndigheder og institutioner der arbejder med sproget i det daglige. Vores håb er at deres prisværdige tekster kan inspirere andre.

Dommere og priskategorier

Et dommerpanel uddeler priser og motiverer valget af prismodtagere. Dommerne er:

- Anne Katrine Lund, AKL Kommunikation
- Kurt Strand, kurtstrand.dk
- Charlotte Sahl-Madsen, Børnenes Hovedstad
- Peter Langdal, teaterinstruktør
- Anne-Marie Skov, Tuborgfondet
- Sune Bang, Kommunikationsbureauet København

Indstil det gode sprog til en pris!

Hvis du modtager et godt brev, ser eller hører en sprogligt overlegen sportstekst, læser en god tekst på en hjemmeside eller på de sociale medier, så indstil teksten via formularen på hjemmesiden Sprogprisen.dk. Du kan også indstille din egen eller din kollegas tekst.

Fristen for at indstille tekster er 15. marts 2018.

Gå til formularen på Sprogprisen.dk.

Følg med på Sprogprisen.dk's facebook: www.facebook.com/sprogprisen.

Der uddeles priser i følgende kategorier:

Årets bedste brev/e-mail

Den klart kommunikerede tekst på brev eller e-mail.

Årets bedste hjemmesidetekst

Den letforståelige hjemmesidetekst; det kan fx være en enkelt side, en indledende tekst eller lignende.

Årets bedste tekst på sociale medier

Den gode tekst på Facebook, Twitter eller et andet socialt medie.

Temakategori: Den gode sportstekst

Temaet for Sprogdagen i år er sport og sprog, og derfor har vi tilføjet denne temakategori. Nominér den gode sportstekst der sender de andre til tælling.

Læs mere i faktaboksen side 16 om hvordan du indstiller en prisværdig tekst.

TILMELDING TIL SPROGDAGEN 2018

Tidspunkt

Torsdag d. 5. april 2018 kl. 16:30 – 19:30.

Sted

DJØFs lokaler, Gothersgade 133,
1123 København K.

Det er gratis at deltage, men du skal tilmelde dig på forhånd og senest 29. marts 2018. Der er et begrænset antal pladser.

Bag Sprogprisen.dk står: **Dansk Sprognævn**, **sproget.dk**, **Det Danske Sprog- og Litteraturselskab**, **Forbundet Kommunikation og Sprog**, **Modersmål-Selskabet**, **Djøf**, **RetorikMagasinet**, **kurtstrand.dk** og **Syntaksis**.

VIDSTE DU ...

... at det den 22. marts 2018 er 70 år siden vi gav slip på de store bogstaver i substantiverne og officielt kunne bruge bolle-å?

Det skete i forbindelse med Hartvig Frischs retskrivningsreform i 1948. *Kunde*, *skulde* og *vilde* blev ved samme lejlighed til *kunne*, *skulle* og *ville*.

Klatvask og kattevask

PÅ TV blev ordet *klatvask* brugt i forbindelse med en person der vaskede sig overfladisk, men hedder det ikke *kattevask*? Kan *klatvask* ikke kun bruges om tøj?

JO, i hvert fald ifølge ordbøgerne. Den Danske Ordbog (på ordnet.dk/ddo) definerer således *klatvask* som 'vask af få stykker tøj, især i hånden i en balje eller vaskekumme'. Politikens Nudansk Ordbog med etymologi (4. udg., 2010) skriver tilsvarende at *klatvask* er 'vask af få stykker tøj, evt. i hånden', og Ordbog over det danske Sprog (bind 10, 1928, ordnet.dk/ods) giver forklaringen 'vask af smaatøj, børnetøj olgn., som i en husholdning foretages udenfor den sædvanlige vasketid'. Ordbogen tilføjer at *klatvask* er det modsatte af *storvask*, og at ordet også kan bruges om 'det vaskede tøj'. Ifølge samme ordbog betyder *kattevask* 'det at vaske sig ganske flygtigt (i ansigtet)'.

Betegnelse skyldes formodentlig at en kat jo "vasker sig" uden at bruge vand. Den Danske

Netordbog (på ordbogen.com) nævner dog at *klatvask* kan bruges i betydningen 'det at vaske sig meget hurtigt og overfladisk, eller nøjes med at sprøjte deodorant eller parfume på kroppen, for at skjule svedlugten', og i den faktiske sprogbrug bruges ordet da også ofte sådan, fx:

"Har sovet godt. Stod op og lavede kaffe. Ikke det helt store brusebad - kun klatvask (godt nok)" (Ekstra Bladet 26.12.1998).

"Klatvask, etagevask, truckerbad. Kært barn har mange navne, men kunsten at gå i bad uden et egentlig badeværelse eller i det mindste en bruser eller noget tilsvarende er langt fra fortid i de danske boliger" (tv2bornholm.dk 11.5.2017).

I vore dage er ordet *kattevask* i den ovennævnte betydning sjældent, og derfor er det måske ikke så underligt at *klatvask* har taget over. Rent lydligt er der jo heller ikke langt fra *kattevask* til *klatvask*. Mere sandsynligt er det dog nok at *klatvask* i den nævnte betydning er udviklet af verbet *klatvaske*, der af Ordbog over det danske Sprog defineres som 'vaske flygtigt, kun hist og her', fx "Børnene blev samlet op af Gulvdalen og klatvaskede i Ansigtterne" (Thøger Larsen: Trækfuglevej, 1927). ■

JNJ

SoMe

LIGE PLUDSELIG bruger alle omkring mig *so-me*, *some*, *SoMe* som en kort udgave af sociale medier. Men hvordan skal det skrives?

ORDET SoMe bruges ganske rigtigt som en kortform af sociale medier, jf. ordbogen Nye ord i dansk 1955 til i dag (dsn.dk/noid). Det er lånt ind i dansk fra engelsk med stavemåden *SoMe*, altså en blanding af store og små bogstaver. Fristelsen til at overtage dette engelske udtryk har været let at falde for fordi sociale medier næsten hedder det samme på engelsk, nemlig social media.

Betegnelsen *SoMe* har hurtigt etableret sig i sprogbrugen, jf. fx "Seks råd til god *SoMe*-journalistik [...] Traditionel journalistik kan ikke bare proppes ind i sociale medier for at skabe viral trafik." (fra Journalisten.dk 1. september 2017).

Som man kan se i Nye ord i dansk, dateres ordet til 2012 i dansk. En søgning i Infomedia viser at udtrykket for alvor begyndte at blive brugt i danske dagblade i starten af 2015. ■

IEM

NÆSTE NUMMER UDKOMMER I JUNI 2018

Dansk Sprognævn

VIDSTE DU ...

... at man nu også kan holde pinatafest? En pinatafest er en mexicansk fest der minder om fastelavn. I stedet for at slå til en traditionel fastelavnstønde kan man slå til en pinata. Pinata er et spansk ord der betyder 'gryde' eller 'fastelavnstønde' (jf. Spansk-Dansk Ordbog på ordbogen.com). Pinata skrives egentlig med en såkaldt tilde, altså piñata, men vi følger her det danske princip om at vi normalt ikke medtager tilden i fremmedord. En pinata kan have alle mulige udformninger, fx en hest eller et slot. Den fyldes med fx slik, og udfordringen består i at slå hul på den (evt. med bind for øjnene) så slikket falder ud, ligesom til fastelavn.

■ Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier
■ Redaktion: Margrethe Heidemann Andersen, Jørgen Nørby Jensen og Anni Renner Mortensen

■ ISSN: 2446-3124
■ Layout: Pernille Kleinert
■ DTP: Jannerup A/S

Usignererede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

AK	Anne Kjærgaard
AÅJ	Anita Ågerup Jervelund
ESJ	Eva Skafte Jensen
IEM	Ida Elisabeth Mørch
JNJ	Jørgen Nørby Jensen
JS	Jørgen Schack
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
OR	Ole Ravnholt
PD	Philip Diderichsen
PJ	Pia Jarvad
SK	Sabine Kirchmeier

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Tidsskriftet udkommer 4 gange om året og er gratis. Tilmelding sker på Sprognævnets hjemmeside. Så får du en e-mail 4 gange om året, dvs. hver gang bladet udkommer.

Følg også Dansk Sprognævn på nettet, på LinkedIn og på Facebook:

■ Hjemmesiden: dsn.dk
■ LinkedIn: Dansk Sprognævn
■ Facebook: Dansk Sprognævn

Dansk
Sprognævn

Worsaaesvej 19, 4. sal
1972 Frederiksberg C